

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE

OPȚIUNI ISTORIOGRAFICE

Serie nouă

Numărul 1 / 2024

EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI

2024

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Laurențiu Rădvan, Mircea-Cristian Ghenghea, Adrian Vițalaru (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași), Mihail Băț (Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău)

COMITETUL DE REDACȚIE

Maria-Cristina Ciobanu (redactor șef), Andrei Archiudean, Daniel Cucu, Andrei Bordeianu, Bogdan-Ștefan Novac (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Adresa (materiale trimise pentru publicare sau altă corespondență): Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, B-dul Carol I, Nr.11, 700506 - Iași, România.

Telefon: +40758550922 (Comitetul de Redacție); +40(232)201056 (Secretariatul Facultății de Istorie)

Website: <https://optiuni-istoriografice.ro/>

E-mail: optiuni.istoriografice.is@gmail.com

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor.

Tehnoredactor: Florentina Crucerescu

ISSN 1582 - 2842

CUPRINS / SUMMARY

Lucrețiu-Ion BÎRLIBA

Cuvânt înainte / Foreword 5

ARTICOLE / ARTICLES

Alexandru Dănuț CRĂCIUNAȘ

Cetatea Șiria – Ascensiune și Decădere

The Fortress of Șiria – Rise and Fall 7

Paula TEU

Noi informații cu privire la prima misiune iezuită din Moldova
(sfârșitul secolului XVI)

New informations regarding the first Jesuit mission in Moldavia (late 16th
century) 25

Emanuel-Pavel URSAN

Întâiul deceniu de activitate al Facultății de Litere a Universității din
Iași (1860-1870)

The first decade of activity of the Faculty of Letters of the University of Iași
(1860-1870) 51

Vlada CONDREA

Fondarea „Ministerului Adevărului” Sovietic

The founding of the Soviet "Ministry of Truth" 65

Daniel CUCU

Notele ultimative sovietice și cedarea Basarabiei către URSS
reflectate în presă (26 iunie-4 iulie 1940)

The Soviet ultimatums and the cession of Bessarabia to the USSR seen in
press (June 26th-July 4th 1940) 77

Andreea BROASCĂ

Colecțiile de artă românească în timpul comunismului: confiscările și constituirea colecțiilor naționale (1948-1978)

Les collections d'art roumaines pendant le communisme: confiscations et constitution de collections nationales (1948-1978) 107

Paula CORPODEAN

De la Declarația Universală a Drepturilor Omului la actul final de la Helsinki. Aspecte ale încălcării drepturilor omului în România comunistă

From the universal declaration of human rights to the Helsinki final act. Aspects of human rights violation in communist Romania.....117

Aurel SPÎNU

Privind spre public. Muzeele în peisajul social-media (studiu de caz: Muzeul Național de Istorie a Moldovei)

Looking to the public. Museums in the social media landscape (case study: the National History Museum of Moldova) 139

PREZENTĂRI DE CARTE / BOOK REVIEWS

Nicoleta ROMAN, „Deznădăjduită muiere n-au fost ca mine”. Femei, onoare și păcat în Valahia secolului al XIX-lea (**Cosmina-Emanuela BUTNARIUC**) 151

Candace FLEMING, Familia Romanov. Asasinat, revoluție și prăbușirea Rusiei Imperiale (**Sebastian HAJA**) 157

David PRIESTLAND, Steagul Roșu. O istorie a comunismului (**Marius MURARIU**) 162

Valeriu CERBA, Adevărul despre agresiunea rusă din Transnistria (**Nicoleta SVITIC**) 170

CUVÂNT ÎNAINTE

Revista *Opțiuni istoriografice* a luat naștere în anul 2000, datorită unei inițiative entuziaste a unui grup de studenți ai Facultății de Istorie, sprijiniți de profesorii aceleiași Facultăți. După entuziasmul inițial a venit (poate prea devreme) o anumită inerție și deși revigorată parțial de doctoranzi, revista și-a încetat apariția după 2009, o dată cu plecarea acestor doctoranzi către noi îndatoriri, care nu le mai permiteau să desfășoare munca de redacție anterioară.

După mai bine de 15 ani, revista capătă o nouă înfățișare, datorită altor tineri studenți caracterizați prin același entuziasm. Ea își păstrează numele, dar devine *Serie nouă*, din două motive: primul, pentru a marca un nou început, al doilea, pentru că o continuitate după un deceniu și jumătate nu s-ar mai fi numit continuitate. *Opțiuni istoriografice* se adresează în primul rând tinerilor pe cale să devină istorici, acordând prioritate publicării materialelor studenților din toate ciclurile de studii, dar și cercetătorilor aflați la începutul carierei. Nu sunt însă excluși seniorii cercetării, care dau, cu siguranță, și mai multă greutate științifică publicației. Temele propuse sunt diverse, acoperind epoci de la preistorie până la istoria recentă, însă revista rămâne deschisă și abordărilor interdisciplinare (utilizarea metodelor științelor exacte în arheologie, interferența cu studiile clasice, antropologia, geografia etc.). Conducerea Facultății de Istorie nu numai că a sprijinit această inițiativă, dar s-a îngrijit ca materialele să fie prezentate la un nivel corespunzător pentru tinerii istorici. De altfel, unul din dezideratele noii echipe redacționale îl constituie menținerea unui standard ridicat al calității articolelor și încercarea de a-l îmbunătăți continuu. Însă, pentru toate acestea, trebuie răbdare, perseverență, încredere reciprocă și multă, multă putere de muncă. O revistă nu se poate realiza fără sacrificii, dar sunt convins că membrii redacției sunt deja conștienți de acest lucru. Un alt element care trebuie să mențină activitatea revistei îl reprezintă continuitatea și deși sistemul Bologna a modificat durata anilor de studii (constituind

una din cauzele încetării apariției revistei), prin efortul conjugat al unor generații care au știut să se adapteze schimbărilor, continuitatea poate fi asigurată. Altfel, această inițiativă ar rămâne doar o frumoasă încercare a unei *restitutio* eșuate.

Nutresc convingerea că pasiunea pentru istorie poate concentra energii și stimula apariția regulată a unei reviste de care studenții Facultății de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” au nevoie. Urez succes echipei redacționale, tuturor studenților care doresc să contribuie cu lucrări și, mai cu seamă, o viață cât mai lungă revistei *Opțiuni istoriografice*!

Iași, noiembrie 2024

Lucrețiu-Ion Bîrliba

Decanul Facultății de Istorie

DE LA DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI LA ACTUL FINAL DE LA HELSINKI. ASPECTE ALE ÎNCĂLCĂRII DREPTURILOR OMULUI ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

FROM THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS TO THE HELSINKI FINAL ACT. ASPECTS OF HUMAN RIGHTS VIOLATION IN COMMUNIST ROMANIA

Paula CORPODEAN*

Cuvinte cheie: drepturile omului, Declarația Universală a Drepturilor Omului, CSCE, Actul Final de la Helsinki

Keywords: human rights, The Universal Declaration of Human Rights, CSCE, Helsinki Final Act

Rezumat: Acest articol aduce în discuție problematica respectării drepturilor omului începând cu perioada Războiului Rece, și continuă până la momentul Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, odată cu semnarea Actului Final de la Helsinki în 1975. Acordurile de la Helsinki au reprezentat un moment cheie în relațiile internaționale în ceea ce privește drepturile omului și libertățile cetățenești. Statele vest-europene au reușit să permeabilizeze Cortina de Fier, ele monitorizând felul în care statele sovietice își respectau angajamentele. Acest lucru a fost valabil și în cazul României, care de-a lungul perioadei comuniste a săvârșit numeroase încălcări ale drepturilor omului. În acest sens, după semnarea actului în 1975, au existat o serie de reacții la nivel internațional referitoare la această chestiune, însă autoritățile comuniste de la București au încercat de fiecare dată să minimizeze situațiile existente și să ofere explicații în funcție de politica internă proprie.

Abstract: This article discusses the issue of human rights from the onset of the Cold War, and continues until the Conference on Security and Cooperation in Europe and the signing of the Helsinki Final Act in 1975. The Helsinki Accords

---

* Studentă masterandă, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca; e-mail: corpodeanpaula@yahoo.in/ corpodeanpaula28@gmail.com.

represented a key moment in international relations in terms of human rights and civil liberties. The Western European states were able to permeate the Iron Curtain by utilizing the established provisions, monitoring how the Soviet states respected human rights. This was the case of Romania too, which committed numerous violations of human rights during the communist period. In this regard, after the signing of the Final Act in 1975, there were a number of international reactions on this issue, but the communist authorities in Bucharest have always tried to minimize the existing situations and offer explanations according to their own internal policy.

Drepturile omului după cel de-al Doilea Război Mondial

La finalul celui de-al Doilea Război Mondial imaginea lăsată de lupte, bombardamente, dar și de traumele războiului în ansamblul său a fost una deprimantă. Pe lângă neajunsurile economice și situația politică incertă a statelor implicate în război, acest tablou a fost conturat și de pagubele produse în viața de zi cu zi a oamenilor. Numeroase orașe au fost distruse, unele în totalitate, rămânând doar ruine, altele parțial, însă oricare a fost gradul de avariere, cert este că numeroși oameni au fost lăsați fără locuințe.

Deși au fost produse însemnate pierderi materiale, fiind afectate numeroase clădiri, căi de transport, căi de comunicații etc., un impact profund l-a avut războiul asupra oamenilor, înregistrându-se atât pierderi militare, cât și moartea a numeroși civili. Cu toate acestea, una dintre numeroasele probleme care trebuiau gestionate odată cu sfârșitul războiului avea în vedere constituirea și asigurarea păcii, astfel încât oamenii să aibă sentimentul securității și posibilitatea construirii unei vieți noi¹. Dar pentru că pacea, cooperarea și securitatea postbelică nu reprezentau chestiuni care să fie rezolvate de oamenii de rând, marii oameni politici ai vremii au avut rolul de a purta negocieri care să ducă la un rezultat favorabil pentru fiecare parte implicată. Astfel, la finalul celui de-al Doilea Război Mondial, Statele Unite ale Americii și URSS au devenit două superputeri, urmând ca acestea să dețină un rol important în desfășurarea ordinii internaționale².

---

¹ Tony Judt, *Epoca postbelică. O istorie a Europei de după 1945*, Georgiana Perlea (trad.), Iași, Polirom, 2008, p. 27-34.

² Constantin Vlad, *Diplomația secolului XX*, București, Fundația Europeană

Punând accent pe dimensiunea umanitară, este lesne de înțeles că traumele emoționale, insecuritatea și sentimentul de frică la care a fost supusă populația aveau să persiste o vreme îndelungată după încheierea războiului. Cu toate acestea, la nivel internațional au fost luate unele decizii care să vină în sprijinul oamenilor din acest punct de vedere. Dacă ne întrebăm ce ar fi trebuit să aibă în vedere această securitate pentru oameni, pe lângă evitarea conflictelor directe, este necesar de luat în considerare și asigurarea și aplicarea drepturilor și libertăților cetățenești.

Dacă ne referim la însemnătatea conceptului de drepturi ale omului, este general valabil că ele reprezintă un aspect al umanității. Astfel, acestea au fost catalogate ca fiind norme etice care aparțin umanității, fără a fi puse în legătură cu aspecte referitoare la originea oamenilor, la gen sau naționalitate și care nu puteau fi încălcate, însă în anumite cazuri excepționale exista posibilitatea de a fi restrânse de către autorități pe o anumită perioadă. Dintre acestea putem aminti drepturile civile și politice, dar și drepturi sociale sau economice³. De asemenea, în perspectiva omului obișnuit al zilelor noastre, drepturile omului capătă și o interpretare personală, atingând fie latura morală, de rezolvare a unor inechități, fie pe cea în care drepturile sunt privite cu scepticism. Pe de o parte, apelul la drepturile omului poate face referire la dobândirea unui sentiment de respect pus în legătură cu valoarea umană. Pe de altă parte, acestea pot fi puse în legătură cu un act de protecție din partea autorităților față de unele persoane care au săvârșit anumite fapte⁴. Unii specialiști încadrează drepturile omului într-o categorie separată, specială, asta datorită faptului că, spre deosebire de alte drepturi, acestea garantează omului avantaje deosebite⁵.

Cu toate că drepturile omului au evoluat diferit în unele țări datorită unor documente pe care le-au adoptat, la nivel internațional, originea a ceea ce numim noi astăzi drepturile omului trebuie căutată

Titulescu, 2006, p. 229.

³ Aryeh Neier, *The international human rights movement: A History*, Princeton, Princeton University Press, 2012, p. 57-59.

⁴ Andrew Clapham, *Human rights. A Very Short Introduction*, Oxford, Oxford University Press, 2007, p. 1-2.

⁵ William A. Edmundson, *An Introduction to Rights*, Second Edition, Cambridge, Cambridge University Press, 2012, p. 158.

după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. Ținând seama de eșecul înregistrat de Societatea Națiunilor în menținerea păcii, încă din 1941 SUA și Marea Britanie au ajuns la concluzia că era necesară înființarea unui alt sistem care să asigure securitatea colectivă. În acest sens, cu precădere la inițiativa americană, Departamentul de Stat american a formulat „Declarația Națiunilor Unite”, document care prevedea crearea unei organizații noi, care să asigure pacea și securitatea, fiind semnat de statele care luptau împotriva Axei. În timp ce discuțiile pe această temă au continuat, la Conferințele de la Dumbarton Oaks din 1944, puterile au ajuns la unele concluzii, printre care și numirea organismelor Organizației Națiunilor Unite, însă au rămas de hotărât modalitățile de vot și de admitere. Pentru a elabora Carta ONU cele Trei Mari Puteri au decis organizarea unei noi conferințe la San Francisco în 1945, moment care a marcat definitivarea și semnarea documentului noii organizații. Carta a fost organizată în 19 capitole și 111 articole, precizând principiile, obiectivele și organele ONU. În ceea ce privește organismele ONU, acestea erau Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție și Secretariatul⁶.

Scopul de bază al Organizației Națiunilor Unite a fost acela de a asigura atât pacea, cât și securitatea internațională, în acest sens fiind luate o serie de măsuri care au fost menționate în Cartă. De asemenea, un alt obiectiv al Organizației Națiunilor Unite a fost protejarea drepturilor omului, în acest sens, statele care au semnat documentul punând accent pe „demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi dintre bărbați și femei, precum și dintre națiunile mari și mici. Totodată, semnatarii documentului sunt adepții libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie”⁷.

Deși au fost enunțate aceste drepturi, abia în 1946 Consiliul Economic și Social a pus bazele Comisiei pentru Drepturile Omului care avea rolul de a pregăti un document sub forma unui proiect de lege în ceea ce privește drepturile omului. Două dintre personalitățile

---

⁶ Jean-Baptiste Duroselle, *Istoria relațiilor internaționale: 1919-1947*, vol. I, Anca Airinei (trad.), București, Editura Științelor Sociale și Politice, 2006, p. 310-314.

⁷ *Ibidem*, p. 313.

implicate în acest proces au fost Eleanor Roosevelt, șefa Comisiei, și profesorul de drept John Humphrey. Odată realizată o primă variantă, documentul a trecut printr-un complex proces de verificare și modificare, pentru ca, în cele din urmă, pe 10 decembrie 1948, Declarația Universală a Drepturilor Omului să fie aprobată de către Adunarea Generală. În ceea ce privește statele semnatare, 48 au votat pozitiv, în timp ce 8 țări s-au abținut și niciuna nu s-a opus⁸.

Încă de la înființare, Comisia a avut drept scop dezvoltarea unui proiect de legi la nivel internațional care să cuprindă o declarație, elaborarea de acorduri și tratate, dar și formularea unor măsuri prin intermediul cărora să fie puse în practică. Primele două părți au reușit să fie puse în practică în primii ani de funcționare, problematică fiind partea de implementare. În teorie, această parte presupunea punerea în practică a măsurilor la nivel național, comunitatea internațională având rolul de a interveni doar în condițiile în care existau probleme în implementare, însă în practică, în contextul dezorganizării lăsate de război și în cel al Războiului Rece, sarcina de protecție și asigurare a drepturilor omului a devenit un element dificil de îndeplinit. Referindu-ne la tema generală a drepturilor omului, Divizia pentru Drepturile Omului s-a aflat în subordinea Departamentului pentru Afaceri Sociale, apoi a aparținut de Departamentul Economic și Social, iar din punct de vedere organizatoric a fost împărțită în mai multe secțiuni, primul director, în funcție între 1946-1966, fiind același John Humphrey menționat anterior. De-a lungul timpului, aceasta a suferit mai multe transformări, în special în modul de organizare, însă a fost un element principal în ceea ce privește drepturile omului⁹.

Dacă ne întrebăm cu ce este diferită această Declarație a Drepturilor Omului față de cele ale secolului al XVIII-lea, s-a constatat că, pe lângă reafirmarea unor drepturi individuale, s-a adus în discuție interzicerea sclaviei, libertatea de circulație, dreptul la căsătorie, precum și cel la educație¹⁰. Prima parte a preambulului Declarației

---

⁸ Lynn Hunt, *Inventing human rights. A History*, New York, W. W. Norton & Company, 2007, p. 203.

⁹ Bertrand G. Ramcharan, *A History of the UN Human Rights Programme and Secretariat*, Leiden, Brill Nijhoff, 2020, p. 61-67.

¹⁰ Lynn Hunt, *op. cit.*, p. 204.

Universale a Drepturilor Omului a stabilit care era considerată a fi baza libertății, dar și a dreptății și implicit a păcii internaționale, și anume, „recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile”¹¹. De asemenea, tot în preambul s-a atras atenția despre faptul că violențele care au avut loc în trecut s-au întâmplat și din cauza faptului că, de-a lungul timpului, drepturile omului nu au fost luate în considerare, ceea ce scoate în evidență necesitatea ca acestea să fie plasate sub protecția unor legi. Tot în acest context s-a presupus că atunci când drepturile omului vor fi considerate un element respectat de toate statele, doar atunci va fi posibilă existența unor relații mai bune, de cooperare între națiuni. Astfel, drepturile omului puteau fi puse în practică și respectate doar în condițiile în care exista un consens între state¹².

Declarația a fost adoptată într-o perioadă dificilă din punct de vedere geopolitic, și anume, la începutul Războiului Rece, și a continuat să existe în astfel de condiții până în anii 1960, când drepturile omului au început să capete atenție. Unii specialiști au identificat mai multe cauze pentru aparenta neglijare a drepturilor omului în acea perioadă, printre care, conflictul dintre cele două lumi: capitalistă și comunistă, dar și faptul că drepturile omului au fost considerate drept utopice și greu realizabile, asta tot din cauza conflictelor dintre state¹³.

Pe lângă Declarația Universală a Drepturilor Omului s-a ridicat problema existenței unui tratat multilateral care să vină în completarea acesteia, însă unele dezacorduri între state au dus la apariția a două convenții. Una trebuia să pună accent pe partea civilă și politică, iar cealaltă pe drepturile economico-sociale și pe cele culturale. Astfel, în urma a numeroase dezbateri, Adunarea Generală a ONU a adoptat, în decembrie 1966, Pactul Internațional pentru Drepturile Civile și Politice (ICCPR) și Pactul Internațional pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale (ICESCR), însă acestea au intrat în vigoare doar în

---

¹¹ William A. Edmundson, *op. cit.*, p. 85.

¹² Charles R. Beitz, *The Idea of Human Rights*, Oxford, Oxford University Press, 2009, p. 19.

¹³ Micheline Ishay, „The evolving study of human rights: interdisciplinarity and new directions”, în Scott Sheeran, Sir Nigel Rodley (ed.), *Routledge Handbook of International Human Rights Law*, London, Routledge, 2013, p. 64.

1976. După cum le spune și numele, cele două tratate au avut în vedere drepturile umane care au fost puse în legătură cu dreptul la viață, la libertatea de mișcare, de gândire, dar și la drepturi care țineau de domeniul educației, al hranei, al sănătății și al muncii, interzicând totodată sclavia, tortura și alte astfel de tratamente dure¹⁴.

Cu toate acestea, pentru SUA, abia anii '70 au reprezentat un moment în care drepturilor omului li s-a acordat cu adevărat o atenție deosebită, asta în urma activității Congresului și a diferitelor organizații care au fost înființate pentru a proteja drepturile omului¹⁵. Un alt factor a constatat în conștientizarea faptului că violențele de pe parcursul Războiului Rece nu au avut o bază justificată¹⁶. În acest sens, în Congresul SUA au apărut democrați care au susținut promovarea drepturilor omului în politica externă, punând la îndoială moralitatea politicii guvernului american referitoare la acest aspect, sugerând o mai mare atenție la valorile SUA¹⁷.

Un element care a contribuit la creșterea interesului pentru respectarea drepturilor omului a fost presa, care în special în SUA a început să investigheze și să pună la îndoială deciziile și modul în care se desfășura războiul din Vietnam la momentul respectiv. Urmând acest model, în numeroase țări presa a început să colaboreze cu organizațiile nonguvernamentale, abuzurile și încălcarea drepturilor fiind cercetate și publicate tot mai des pentru a atrage atenția oamenilor de pretutindeni¹⁸. Așadar, în primele două decenii ale Războiului Rece, dacă ne referim la cele două lumi, americană și sovietică, acest interval de timp a reprezentat o perioadă tensionată în ceea ce privește ordinea internațională, existând crize atât de partea occidentală, cât și de cea sovietică. Făcând referire la URSS, liderul comunist Nikita Hrușciiov a încercat să provoace Occidentul prin acțiuni de ordin strategic, ceea ce a dus la incidente precum Criza Berlinului din 1961, când sovieticii au

---

¹⁴ Andrew Clapham, *op. cit.*, p. 48.

¹⁵ Sarah B. Snyder, „Continuity and change in US Human Rights policy”, în Jean H. Quataert, Lora Wildenthal (ed.), *The Routledge History of Human Rights*, London, Routledge, 2020, p. 321.

¹⁶ Samuel Moyn, *Not enough: human rights in an unequal world*, Cambridge, Massachusetts, The Belknap Press of Harvard University Press, 2018, p. 120.

¹⁷ Sarah B. Snyder, „Continuity and change...”, p. 321.

¹⁸ Aryeh Neier, *The international...*, p. 4-5.

cerut retragerea forțelor occidentale din Berlinul de Vest, sau la criza rachetelor din Cuba din 1962. Aceste confruntări au durat până la finalul anului 1962, când superputerile au stabilit un oarecare echilibru¹⁹. Pe acest fundal, al stabilizării relațiilor dintre cele două blocuri, a fost posibilă inițierea unei colaborări între cele două părți, colaborare care s-a încheiat cu semnarea Actului Final de la Helsinki. Momentul a marcat obținerea unor rezultate importante în ceea ce privește securitatea, problemele economice și tehnologice și, nu în ultimul rând, elementul care avea să joace un rol semnificativ în anii 1970-1980, și anume, drepturile omului.

CSCE și drepturile omului

În ceea ce privește procesul de la Helsinki, bazele discuțiilor au fost puse în anii '60, când sovieticii și englezii au ajuns la un numitor comun în ceea ce privește necesitatea organizării în viitor a unei conferințe pe tema securității și cooperării europene. Începutul anilor '70 a adus o noutate din partea sovieticilor, susținuți fiind de statele Pactului de la Varșovia, și anume, invitarea SUA și Canadei de a participa la conferința care avea să fie organizată²⁰. Pentru Statele Unite, participarea la conferință putea reprezenta începutul ameliorării relațiilor dintre Vest și Est în ceea ce privește dezarmarea. Referitor la Canada, participarea la o astfel de conferință reprezenta un moment în care își putea face simțită prezența în cadrul NATO și în chestiunile de securitate europeană. Totodată, aceasta avea oportunitatea de a-și exprima viziunile în special în ceea ce privește drepturile omului și atitudinea față de sovietici²¹. Astfel, deși au avut atitudini diferite, cele două state de peste ocean s-au aliat când a fost vorba de a construi o

---

¹⁹ Michael Cotey Morgan, *The Final Act. The Helsinki Accords and the Transformation of the Cold War*, Princeton, Princeton University Press, 2018, p. 20-21.

²⁰ Marie-Pierre Rey, „The USSR and the Helsinki process, 1969-75: optimism, doubt, or defiance?”, în Andreas Wenger, Vojtech Mastny, Christian Nuenlist (ed.), *Origins of the European Security System. The Helsinki process revisited, 1965-75*, London and New York, Routledge, 2008, p. 65-67.

²¹ Michael Cotey Morgan, „North America, Atlanticism, and the making of the Helsinki Final Act”, în Andreas Wenger, Vojtech Mastny, Christian Nuenlist (ed.), *Origins of the European Security System. The Helsinki process revisited, 1965-75*, London and New York, Routledge, 2008, p. 27-34.

viziune referitoare la NATO și asupra negocierilor din cadrul conferinței, încercând să pună accent pe solidaritate, cu toate că au apărut unele neînțelegeri. Dezacordurile priveau rolul celor două state și pozițiile asumate de America de Nord, dat fiind faptul că SUA au susținut limitarea câștigurilor comuniștilor în urma conferinței, pe când viziunea canadiană urmărea promovarea propriului angajament față de Europa²².

Pe acest fundal, în noiembrie 1972 avea să fie organizată la Dipoli o fază de consultări pentru a fi stabilite programul și agenda Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE). Discuțiile aveau să fie organizate în trei mari categorii, acestea luând numele de „coșuri”. Prima problemă care trebuia să fie dezbătută era cea referitoare la securitate, acesta fiind și primul coș. Cea de-a doua chestiune aducea în discuție problemele economice, știința și tehnologia, precum și chestiunile referitoare la mediul înconjurător. Cel de-al treilea coș, care s-a dovedit a fi unul sensibil, a constatat în debateri privind cooperarea umanitară, aducând în discuție unele libertăți, precum cea de mișcare a persoanelor, dar și a informației. În vara anului 1973 consultările s-au încheiat cu adoptarea „Recomandărilor Finale”, documentul care a setat agenda conferinței.

În iulie 1973 a început prima fază a conferinței, miniștrii de externe ai statelor participante ținând diferite discursuri. Cea de-a doua fază avea să fie mutată la Geneva, negocierile fiind deschise în septembrie 1973²³. Deși sovieticii aveau speranța ca negocierile să fie unele de scurtă durată, au existat neînțelegeri în mai multe privințe, printre care și cooperarea în domeniul umanitar, ceea ce a determinat prelungirea tratativelor. Astfel, URSS a încercat să poarte discuții bilaterale cu unele state occidentale cu scopul de a obține anumite concesiuni în favoarea sa. De asemenea, sovieticii și-au dorit să reprezinte, în cadrul negocierilor, întreg blocul sovietic, fiind de părere că era suficient dacă statele comuniste prezentau o agendă comună. Acest lucru a contravenit însă dorințelor statelor Pactului de la Varșovia, care vedeau în conferință o oportunitate de a-și promova propriile

---

²² *Ibidem*, p. 40-41.

²³ Michael Cotey Morgan, *The Final Act...*, p. 108-109.

interese. Negocierile au fost finalizate la data de 21 iulie 1975, urmând ca pe 1 august, reprezentanții celor 35 de state participante la conferință să semneze Actul Final, documentul care conținea rezultatele finale ale tuturor discuțiilor și negocierilor²⁴.

În ceea ce privește coșul al treilea și drepturile omului, viziunea statelor est europene a fost diferită în multe privințe față de cea occidentală. Pentru statele vestice, era important să fie creată o conexiune a oamenilor de rând din statele comuniste cu Occidentul. Astfel, s-a dorit rezolvarea problemelor referitoare la reîntregirea familiilor, la căsătorii, condiții de muncă, călătorii în străinătate, la libertatea religioasă, dar și la circulația mai ușoară a unor publicații și filme artistice²⁵.

Luând în considerare rezultatele obținute odată cu finalizarea conferinței, CSCE a reprezentat o oportunitate pentru statele europene, asta datorită faptului că a permis implicarea comună a acestora în ceea ce privește stabilirea unor țeluri care să ajute la crearea unui sistem internațional funcțional. Unul dintre avantaje a fost găsirea unui numitor comun în problema drepturilor omului, dorindu-se astfel eliminarea tensiunilor dintre Est și Vest, însă a oferit statelor și posibilitatea de a-și promova propriile interese²⁶. Conform cu declarațiile de la Helsinki, statele participante aveau să continue activitatea CSCE, urmând ca ulterior să organizeze și alte conferințe, prima dintre acestea desfășurându-se la Belgrad între 1977-1978. Problema drepturilor omului a rămas în continuare un subiect discutat, însă cel puțin în ceea ce privește SUA, odată cu alegerea lui Jimmy Carter în funcția de președinte în 1976, s-a schimbat și viziunea americanilor față de acest subiect. Perspectiva lui Carter s-a concentrat pe importanța drepturilor omului și pe modul în care angajamentele semnate la Helsinki în 1975 puteau fi implementate, aceste două aspecte

---

²⁴ Sarah B. Snyder, *Human Rights Activism and the End of the Cold War: a Transnational History of the Helsinki Network*, Cambridge, Cambridge University Press, 2011, p. 23-31.

²⁵ Michael Cotey Morgan, *The Final Act...*, p. 189.

²⁶ Daniel Möckli, „The EC Nine, the CSCE, and the changing pattern of European security”, în Andreas Wenger, Vojtech Mastny, Christian Nuenlist (ed.), *Origins of the European Security System. The Helsinki process revisited, 1965-75*, London and New York, Routledge, 2008, p. 145-148.

devenind elemente importante ale politicii sale externe. Atenția acordată drepturilor omului în politica SUA a fost benefică pe termen lung, încurajând publicarea rapoartelor care conțineau însemnări despre încălcările drepturilor și libertăților din țările comuniste²⁷. Odată cu această schimbare de atitudine, Brejnev a dezaprobat rolul SUA în chestiunile umanitare, declarând că americanii urmăreau să se implice în politica internă a statelor²⁸. Deși finalul reuniunii nu a adus alte angajamente față de cele vechi, un element important a fost faptul că a sporit atenția asupra încălcării drepturilor omului în statele comuniste, creându-se o presiune mai mare pentru aceia care nu și-au respectat angajamentele luate anterior²⁹.

A doua conferință, după cea de la Belgrad, s-a desfășurat la Madrid și a început în 1980, durând trei ani. Încă de la început au existat neînțelegeri între URSS și țările membre ale NATO, fiecare venind cu presiuni, fie referitoare la securitatea militară, fie referitoare la reîntregirea familiilor și problema legată de libertatea religioasă. Cu toate acestea, au existat mai multe evenimente care s-au petrecut în această perioadă, printre care alegerea lui Ronald Reagan în funcția de președinte al SUA, sau criza poloneză din 1981, desfășurată în contextul măsurilor luate împotriva sindicatului Solidaritatea. Toate acestea au dus la tensionarea relațiilor și la suspendarea conferinței până în noiembrie 1982. Cu toate acestea, după aproape un an, în septembrie 1983 reuniunea s-a încheiat, printre rezultatele obținute meritând a fi menționate stabilirea unor noi reuniuni în privința chestiunilor umanitare care urmau a fi ținute la Ottawa și Berna, dar și rezultate în ceea ce privește securitatea din punct de vedere militar³⁰.

În cadrul ultimei reuniuni, cea de la Viena desfășurată între 1986 și 1989, a fost creat un sistem care să vină în apărarea drepturilor omului. Astfel, mecanismul înființat pentru sprijinul și supravegherea

---

²⁷ Sarah B. Snyder, *Human Rights Activism...*, p. 81.

²⁸ *Ibidem*, p. 95.

²⁹ *Ibidem*, p. 107.

³⁰ Stephan Kieninger, „‘Human Rights, Peace and Security Are Inseparable’: Max Kampelman and the Helsinki Process”, în Nicholas Badalassi, Sarah B. Snyder (ed.), *The CSCE and the End of the Cold War: Diplomacy, Societies and Human Rights, 1972-1990*, New York, Berghahn Books, 2018, p. 107-109.

dimensiunii umanitare a fost completat de conferința creată tot în acest context. Acesta a constatat în obligativitatea statelor de a răspunde și rezolva solicitările pe care le primeau în legătură cu diferite informații sau sesizări de nerespectări ale drepturilor omului. Sistemul a fost funcțional pentru câțiva ani, prin intermediul său reușind să fie realizată o mai bună cooperare în relațiile Est-Vest, fiind rezolvate și unele cazuri de încălcări ale drepturilor omului³¹.

În ceea ce privește demersurile statelor pe parcursul desfășurării CSCE, acestea au avut de nenumărate ori viziuni opuse, înțelegând diferit rolul pe care conferința și acordurile trebuiau să le aibă. În acest sens, luând în considerare faptul că sovieticii au fost mulțumiți de rezultate, Brejnev a fost de părere că URSS a fost cea care a tras foloasele de pe urma acestor negocieri, însă a evitat să ia în calcul unele dintre efectele concesiilor în domeniul umanitar, și anume, creșterea numărului de mișcări disidente anticomuniste din blocul sovietic³². De asemenea, având în vedere că unul dintre scopurile sovieticilor a fost recunoașterea influenței lor asupra statelor din Estul Europei, acesta a fost încă un motiv pentru care ar putea părea că acordurile au venit în favoarea lor. Deși la începutul discuțiilor, drepturile omului nu au fost un element luat în considerare de multe state, presupunând în mare parte doar facilitarea reuniunii familiilor, treptat, potențialul acestora s-a dovedit a fi unul deosebit în mișcările pentru drepturile omului, fiind creată o mai mare vizibilitate internațională în expunerea abuzurilor și o mai mare posibilitate de acțiune³³.

Un moment semnificativ în apărarea publică a drepturilor omului a fost înființarea unor organizații nonguvernamentale care aveau rolul de a susține aceste mișcări. Astfel, organizații americane precum actualele Human Rights First și Human Rights Watch au

---

³¹ Andrei Zagorski, „The Human Dimension of the CSCE, 1975-1990”, în Nicholas Badalassi, Sarah B. Snyder (ed.), *The CSCE and the End of the Cold War: Diplomacy, Societies and Human Rights, 1972-1990*, New York, Berghahn Books, 2018, p. 26-27.

³² Bernd Christoph Ströhm, *The "Helsinki Final Act" and its influence on the decline of the Soviet Empire*, Research Paper, Diplomatic Academy of Vienna, MAIS Programme, 2018/19, p. 16.

³³ Samuel Moyn, *The Last Utopia. Human Rights in History*, Cambridge, Massachusetts, and London, England, The Belknap Press of Harvard University Press, 2010, p. 149-150.

reprezentat pași importanți în ceea ce privește popularizarea printre cetățeni a ceea ce a însemnat atât protejarea și respectarea drepturilor omului, cât și încălcarea acestora. În acest mod, problema nerespectării drepturilor omului a reușit să fie mult mai vizibilă la nivel internațional, iar oamenii au devenit mai conștienți de ceea ce li se întâmplă și de posibilele abuzuri³⁴. O altă organizație, de data aceasta înființată la Londra în 1961, a fost Amnesty International, aceasta devenind una dintre cele mai cunoscute și răspândite organizații la nivel internațional în ceea ce privește protejarea drepturilor omului, desfășurând o vastă activitate după momentul 1975³⁵.

Dat fiind faptul că URSS a fost una dintre țările semnatare ale Acordurilor de la Helsinki, în 1976, la Moscova a fost înființată o organizație pentru a supraveghea respectarea angajamentelor în ceea ce privește drepturile omului, și anume, Moscow Helsinki Group³⁶. Deși organizația a reușit să întocmească numeroase rapoarte despre încălcările drepturilor în Uniunea Sovietică, membrii acesteia au fost treptat arestați de către autorități, ajungându-se în 1982 la dizolvarea grupului³⁷. În acest fel, CSCE și Actul Final au avut și rolul de a spori atenția asupra importanței respectării drepturilor omului la nivel internațional, indiferent de regimul impus de diferitele state, existând contestatari ai regimului comunist în numeroase țări, inclusiv în cele din blocul sovietic, cu toate că exista riscul de a fi trași la răspundere.

Așa cum s-a dovedit, oamenii au avut idei diferite despre ceea ce înseamnă drepturile omului și modul în care acestea trebuiau să fie aplicate. Totodată, statele care au proclamat aceste drepturi trebuiau să dețină și instrumentele prin care să asigure respectarea și implementarea acestora, înființând diferite instituții și proceduri prin care să fie puse în practică. Astfel, fie că vorbim despre drepturi politice, civile, economice sau sociale, acestea trebuie să fie respectate și asigurate fiecărei persoane. Cu toate acestea, este posibil ca unele țări, din diferite motive, să nu fie capabile să ofere protecția necesară,

---

³⁴ Sarah B. Snyder, „Continuity and change...”, p. 323.

³⁵ Aryeh Neier, *The international...*, p. 186.

³⁶ Aryeh Neier, *Talking liberties: four decades in the struggle for rights*, New York, Public Affairs, 2003, p. 149.

³⁷ *Ibidem*, p. 158.

acesta fiind momentul în care intervin drepturile internaționale ale omului, având rolul de a diminua deficiențele, fără a anula însă autoritatea vreunui stat³⁸.

În acest context, drepturile omului au fost neglijate până spre anii '60-'70 ai secolului trecut, când au apărut diferite mișcări care susțineau respectarea acestora și cercetarea abuzurilor. Totodată, și la nivel oficial drepturile omului au început să capete însemnătate, asta odată cu deschiderea Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa. În cadrul negocierilor, puterile occidentale au conștientizat faptul că exista posibilitatea de a lupta împotriva comunismului și prin intermediul drepturilor omului, invocând acest aspect atunci când comuniștii doreau concesi în alte domenii. Astfel, semnarea Actului Final de la Helsinki în 1975 a oferit un impuls și mai mult curaj oamenilor în încercarea de a lupta pentru respectarea drepturilor omului de pretutindeni și de a face cunoscute abuzurile comuniștilor în speranța de a le slăbi puterea și de a-i deschide spre democrație. De aceste aspecte s-au ocupat atât organizații nonguvernamentale, cât și disidenții anticomuniști care au reușit să ia contact cu lumea occidentală și să prezinte situația reală prin care treceau.

Comunismul și respectarea drepturilor omului în România

Respectarea drepturilor omului în România în perioada comunistă reprezenta un subiect neglijat în mare măsură de către autoritățile de la acea vreme. După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, statul român nu a avut ocazia să își continue linia democratică specifică perioadei interbelice, venirea comuniștilor aducând schimbări drastice. După instalarea comuniștilor la putere, în ceea ce privește drepturile omului și libertățile, nu s-a discutat despre o perioadă care să urmeze linia propusă, spre exemplu, de Organizația Națiunilor Unite, ba dimpotrivă, a început o perioadă de limitări, constrângeri și mai apoi o perioadă de represiuni, caracterizate prin teroare.

---

³⁸ Louis Henkin, „the Age of Rights (1990)”, în Francisco Forrest Martin et. al. (ed.), *International Human Rights and Humanitarian Law. Treaties, Cases and Analysis*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006, p. 941-943.

În acest sens, spre exemplu, libertatea religioasă a avut de suferit, în august 1948 cultele recunoscute intrând în subordinea Ministerului Cultelor, însă deși legea respectivă a permis anumite libertăți, diferite aspecte au fost restricționate, în mare parte, de Constituție și de *Securitate*. Spre exemplu, soarta greco-catolicilor s-a schimbat drastic începând cu sfârșitul anului 1948, când Biserica Greco-Catolică a fost desființată, viața credincioșilor și a preoților devenind una dificilă. Mediul religios nu a fost singurul domeniu persecutat, începând în același timp și o perioadă de supraveghere și represiune, soldată cu eliminarea elementelor nedorite, fiind regizate numeroase procese de spionaj și sabotaj. O altă metodă coercitivă utilizată de regimul comunist începând cu anii '50 a fost munca forțată, odată cu această metodă fiind pedepsite și deportate mii de persoane.

De asemenea putem menționa și situația închisorilor, deținuții fiind duși la anumite penitenciare în funcție de categoria în care erau încadrați, acolo aplicându-li-se un tratament dur, ajungându-se chiar la așa-numita „reeducare”. Nici libertatea de mișcare nu a fost respectată în totalitate la mijlocul secolului trecut. Spre exemplu, în cazul unor călătorii mai lungi de o zi în afara locului de domiciliu persoanele erau nevoite să anunțe miliția³⁹.

Pe acest fundal, este ușor de observat faptul că ceea ce se înțelegea la nivel occidental prin asigurarea și respectarea drepturilor omului și a libertăților cetățenești nu se aplica și în România sub regimul comunist. Pentru autoritățile de la București, drepturile făceau referire, printre altele, la înlăturarea „dominației unui popor de către altul, lichidarea colonialismului și asigurarea condițiilor de muncă pentru toți cetățenii”⁴⁰. Treptat, autoritățile au început să controleze fiecare domeniu al vieții, impunând tratamente abuzive persoanelor care nu se supuneau politicilor regimului, nefiind vorba despre a respecta sau a asigura drepturi și libertăți în adevăratul sens

---

³⁹ Dennis Deletant, „România sub regimul comunist (decembrie 1947-decembrie 1989)”, în Mihai Bărbulescu et. al., *Istoria României*, ediție revăzută și adăugită, București, Corint Educațional, 2014, p. 411-421.

⁴⁰ Dan Alexandru Săvoaia, „Romania and the Human Rights Issue within the Conference on Security and Cooperation in Europe (1972-1983)”, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Istorie*, LXV (2019), p. 623.

al cuvântului. Cu toate acestea, dorința României de a se alătura Organizației Națiunilor Unite a fost prezentă. Pentru ca acest lucru să fie posibil, României i s-au impus unele condiții, printre care existența unei libertăți mai pronunțate, ceea ce l-a determinat pe Gheorghe Gheorghiu-Dej să închidă unele penitenciare și să-i mute pe deținuți în altă parte⁴¹. Deși cererea de aderare la ONU a fost adresată încă din septembrie 1954, decizia a depins de acordul SUA, al URSS, al Franței și Marii Britanii, la Conferința de la Geneva miniștrii de externe ai acestor state ridicând chestiunea acceptării de noi state. În acest context, România alături de încă 16 state au fost primite în Organizația Națiunilor Unite la 10 decembrie 1955. Cu toate acestea, luând în considerare poziția URSS și situația statelor din blocul comunist, linia urmată de România a fost aceeași propusă de sovietici, cei din urmă organizând întâlniri cu miniștrii de externe pentru a se asigura că vor acționa conform intereselor URSS⁴².

Abia din anii 1960 România a început procesul de desovietizare urmat de o oarecare liberalizare, însă un moment important în schimbarea atitudinii față de URSS a fost aprilie 1964, când Gheorghe-Gheorghiu Dej a făcut publică „Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale”⁴³. Documentul a făcut referire la principiile care trebuiau să fie promovate de statul român, printre acestea numărându-se „principiile suveranității și independenței naționale, ale neamestecului în afacerile interne, avantajului și respectului reciproc”⁴⁴. Astfel, prin intermediul acestui document, România a început să fie vizibilă în plan internațional și să fie considerată o țară cu inițiativă, schimbându-și politica externă și detașându-se într-o oarecare măsură de politicile Moscovei.

După venirea la putere a lui Nicolae Ceaușescu, până la începutul anilor '70, în ceea ce privește politica internă acesta a continuat linia începută de Gheorghe Gheorghiu-Dej referitoare la relaxarea măsu-

⁴¹ Dennis Deletant, „România sub regimul...”, p. 423.

⁴² Ioan Scurtu, *Istoria contemporană a României (1918-1997)*, București, Editura Fundației România de Măine, 2007, p. 129-130.

⁴³ *Ibidem*, p. 146.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 146-147.

rilor, oamenii beneficiind de o ușoară îmbunătățire a nivelului de trai. La nivel internațional, popularitatea sa a crescut în momentul în care nu a participat alături de blocul comunist la acțiunea din Cehoslovacia în 1968, acesta fiind considerat un gest important de distanțare și independență față de deciziile de la Moscova⁴⁵.

În politica externă, la începutul anilor 1970 Ceaușescu a reușit să obțină favoruri de la statele democratice, în special în sfera economică, fiind acceptată în G.A.T.T., F.M.I. și B.I.R.D. La fel de importantă a fost acordarea de către Congresul SUA a Clauzei națiunii celei mai favorizate în 1975. Ceea ce este interesant despre acordarea acestei clauze este faptul că, în legătură cu aceasta era pus dreptul cetățenilor de a emigra, ceea ce a permis Congresului SUA să verifice în fiecare an situația României în legătură cu această chestiune și chiar să apară probleme la un moment dat, fiindcă Ceaușescu nu își respecta toate angajamentele⁴⁶. Alte două pacte importante pentru politica externă a României, dar în special pentru ceea ce reprezenta respectarea drepturilor omului la nivel internațional au fost ratificate în 1974. A fost vorba despre „Pactul internațional pentru drepturile economice, sociale și culturale și Pactul internațional pentru drepturi civile și politice”⁴⁷.

Deși părea că în politica externă Ceaușescu a reușit să încheie unele tratate cu anumite state, în politica internă lucrurile au luat o altă întorsătură. Începând cu vara anului 1971, Ceaușescu a luat unele măsuri care au dus la scăderea nivelului de trai al oamenilor și, mai târziu, la izolarea României în plan internațional. Dintre măsurile care au fost impuse cele care au afectat populația la nivelul drepturilor și al libertăților au făcut referire la cultul personalității, după modelul nord-coreean pe care l-a întâlnit în timpul vizitei sale în Coreea de Nord. O altă măsură, care în anii următori semnării Acordului de la Helsinki va fi adusă în discuție atunci când statul va lua măsuri împotriva unor persoane, a fost adoptarea Legii Presei în 1974, acesta

---

⁴⁵ Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, Delia Răzdolescu (trad.), București, Fundația Academia Civică, 1997, p. 135-137.

⁴⁶ Denis Deletant, *Romania under Communism. Paradox and Degeneration*, London and New York, Routledge, 2019, p. 276-277.

⁴⁷ Patricia González Aldea, *Helsinki 1975. Începutul sfârșitului. Degradarea regimului din România și singularitatea lui în blocul de Est (1975-1990)*, Alexandra Reocov (trad.), București, Curtea veche, 2008, p. 39.

afectând libertatea de informație a oamenilor⁴⁸. O altă lege care avea să acționeze tot în sfera limitării unor libertăți și care a afectat în special scriitorii s-a referit la interzicerea publicării „în străinătate a oricărui material scris ce putea aduce prejudicii intereselor statului. Mai mult de atât, legea interzicea cetățenilor români să aibă orice contacte cu posturile de radio sau ziarele străine, a căror activitate era ostilă României”⁴⁹. După instalarea comunismului în România, autoritățile s-au folosit de legislație pentru a-și justifica acțiunile represive, elaborând diferite decrete și hotărâri care să le ofere legitimitate. Astfel, indiferent de acordurile internaționale semnate, autoritățile comuniste au comis grave încălcări ale drepturilor omului și ale libertăților cetățenești.

Pe fundalul internațional al discuțiilor de la începutul anilor '70 referitoare la organizarea unei conferințe ce aducea în atenție securitatea europeană, România a fost susținătoarea unei astfel de idei. În cadrul CSCE delegația României s-a dovedit a fi una activă, urmărind să își facă cunoscută propria viziune în ceea ce privește securitatea europeană. Astfel, a susținut atât renunțarea la folosirea forței, cât și adoptarea principiului conform căruia deciziile trebuiau luate prin consens, fiind totodată aplicat și principiul rotației la președinția lucrărilor, precum și la conducerea ședințelor și comisiilor⁵⁰.

Referitor la coșul al treilea și cooperarea din domeniul umanitar, delegația românească a urmat linia propusă de Moscova. În acest sens, diplomații erau de părere că cea mai potrivită abordare consta în existența unor înțelegeri în plan guvernamental⁵¹. Confruntările ideologice referitoare la libera circulație au fost un punct sensibil pentru puterile occidentale și cele din est, statele socialiste insistând asupra principiului suveranității și neamestecului în treburile interne. Astfel, delegația românească nu s-a implicat în dispute pe acest subiect, primind instrucțiunile de a nu se împotrivi unui posibil acord referitor

---

⁴⁸ *Ibidem*, p. 23-25.

⁴⁹ Dennis Deletant, „România sub regimul comunist (decembrie)...”, p. 448.

⁵⁰ Iulian Toader, *România în diplomația destinderii. Originile Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2020, p. 224-226.

⁵¹ *Ibidem*, p. 258.

la anumite măsuri propuse de statele din Occident. Cu toate acestea, libera circulație trebuia să fie în conformitate cu ideologia și legislația țării, păstrându-și caracterul specific regimurilor comuniste⁵². În momentul semnării unor nerespectări ale drepturilor omului, autoritățile de la București au oferit anumite explicații, punând accent pe „drepturile fundamentale ale fiecărui popor la independență, pace și viață”, considerând că acestea erau adesea omise de occidentali. Nicolae Ceaușescu a subliniat importanța securității internaționale, considerând că în momentul renunțării la armele de distrugere în masă, cetățenii vor putea trăi „pașnic și liniștit”⁵³. În urma semnării Actului Final, s-a stabilit faptul că acesta trebuia publicat și difuzat de fiecare stat în parte, astfel că autoritățile de la București l-au publicat în presă, printre care și în ziarul „România Liberă”, însă treptat, chestiunile referitoare la drepturile omului au fost restrânse, accentul fiind pus pe elemente de securitate și dezarmare⁵⁴.

Concluzii

Recunoașterea drepturilor omului la nivel internațional a avut loc în mare măsură doar după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, odată cu semnarea și adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului. Cu toate acestea, în deceniile postbelice nu au fost ușor de gestionat toate problemele apărute, drepturile omului ajungând pe un loc secund pentru majoritatea statelor. Acest lucru a durat până în anii '60 și în special în '70, când atenția s-a îndreptat asupra conștientizării importanței drepturilor omului atât în societate, cât și în viața politică. Odată cu semnarea Actului Final de la Helsinki, statele occidentale au găsit un mecanism prin intermediul căruia să controleze, într-o oarecare măsură, statele socialiste în ceea ce privește nerespectarea angajamentelor luate, inclusiv a abuzurilor asupra societății. Acest eveniment a declanșat și înființarea a numeroase organizații nonguvernamentale care să sprijine persoanele ale căror drepturi nu erau respectate.

---

⁵² *Ibidem*, p. 310-311.

⁵³ Dan Alexandru Săvoaia, *op. cit.*, p. 624.

⁵⁴ Patricia González Aldea, *op. cit.*, p. 43.

Pentru România, dorința de afirmare în plan internațional a fost vizibilă și în activitatea dusă de delegațiile diplomatice în cadrul unor conferințe, cum a fost Conferința pentru Securitate și Cooperare din Europa. În acest context, România s-a bucurat de succes în domeniul securității, însă când a fost vorba despre domenii care puteau avea implicații ideologice, decizia a fost de a nu se pronunța în totalitate. Deși s-a aflat în acord cu poziția statelor socialiste, de multe ori propunerile delegației române în ceea ce privește coșul al treilea au avut o însemnătate reală doar pe hârtie. În realitate, autoritățile române acționau după aceleași deprinderi vechi, încălcând anumite prevederi chiar în timpul negocierilor din cadrul CSCE. Acest lucru demonstrează insecuritatea autorităților comuniste de la București, existând o anumită precauție pentru a evita implicarea statelor vest-europene în treburile interne referitoare la respectarea și asigurarea drepturilor omului, încălcate constant de către comuniști.

Bibliografie

- Beitz, Charles R., *The Idea of Human Rights*, Oxford, Oxford University Press, 2009.
- Clapham, Andrew, *Human rights. A Very Short Introduction*, Oxford, Oxford University Press, 2007.
- Cotey Morgan, Michael, „North America, Atlanticism, and the Making of the Helsinki Final Act”, în Wenger, Andreas, Mastny, Vojtech, Nuenlist, Christian (ed.), *Origins of the European Security System. The Helsinki process revisited, 1965-75*, London and New York, Routledge, 2008, p. 25-45.
- Idem, *The Final Act. The Helsinki Accords and the Transformation of the Cold War*, Princeton, Princeton University Press, 2018.
- Deletant, Dennis, *România sub regimul comunist*, Delia Răzdolescu (trad.), București, Fundația Academia Civică, 1997.
- Idem, „România sub regimul comunist (decembrie 1947-decembrie 1989)”, în Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, Papacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, Ediție revăzută și adăugită, București, Corint Educațional, 2014.
- Idem, *Romania under Communism. Paradox and Degeneration*, London and New York, Routledge, 2019.
- Duroselle, Jean-Baptiste, *Istoria relațiilor internaționale: 1919-1947*, vol. I, Anca Airinei (trad.), București, Editura Științelor Sociale și Politice, 2006.
- Edmundson, William A., *An Introduction to Rights*, Second Edition, Cambridge, Cambridge University Press, 2012.

- González Aldea, Patricia, *Helsinki 1975. Începutul sfârșitului. Degradarea regimului din România și singularitatea lui în blocul de Est (1975-1990)*, Alexandra Reocov (trad.), București, Curtea veche, 2008.
- Henkin, Louis, „The Age of Rights (1990)”, în Forrest Martin, Francisco, Schnably, Stephen J., Simon, Richard J., Simon, Jonathan S., Tushnet, Mark V. (ed.), *International Human Rights and Humanitarian Law. Treaties, cases and analysis*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006, p. 941-944.
- Hunt, Lynn, *Inventing human rights. A History*, New York, W. W. Norton & Company, 2007.
- Ishay, Micheline, „The evolving study of human rights: interdisciplinarity and new directions”, în Sheeran, Scott, Rodley, Sir Nigel (ed.), *Routledge Handbook of International Human Rights Law*, London, Routledge, 2013, p. 63-78.
- Judt, Tony, *Epoca postbelică. O istorie a Europei de după 1945*, Georgiana Perlea (trad.), Iași, Polirom, 2008.
- Kieninger, Stephan, „‘Human Rights, Peace and Security Are Inseparable’: Max Kampelman and the Helsinki Process”, în Badalassi, Nicholas, Snyder, Sarah B., (ed.), *The CSCE and the End of the Cold War: Diplomacy, Societies and Human Rights, 1972-1990*, New York, Berghahn Books, 2018, p. 97-116.
- Moyn, Samuel, *Not enough: human rights in an unequal world*, Cambridge, Massachusetts, The Belknap Press of Harvard University Press, 2018.
- Idem, *The Last Utopia. Human Rights in History*, Cambridge, Massachusetts, and London, England, The Belknap Press of Harvard University Press, 2010.
- Möckli, Daniel, „The EC Nine, the CSCE, and the changing pattern of European security”, în Wenger, Andreas, Mastny, Vojtech, Nuenlist, Christian (ed.), *Origins of the European Security System. The Helsinki process revisited, 1965-75*, London and New York, Routledge, 2008, p. 145-163.
- Neier, Aryeh, *Talking liberties: four decades in the struggle for rights*, New York, Public Affairs, 2003.
- Idem, *The international human rights movement: A History*, Princeton, Princeton University Press, 2012.
- Ramcharan, Bertrand G., *A History of the UN Human Rights Programme and Secretariat*, Leiden, Brill Nijhoff, 2020.
- Rey, Marie-Pierre, „The USSR and the Helsinki process, 1969-75: optimism, doubt, or defiance?”, în Wenger, Andreas, Mastny, Vojtech, Nuenlist, Christian (ed.), *Origins of the European Security System. The Helsinki process revisited, 1965-75*, London and New York, Routledge, 2008, p. 65-81.
- Săvoaia, Dan Alexandru, „Romania and the human rights issue within the Conference on Security and Cooperation in Europe (1972-1983)”, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Istorie*, LXV (2019), p. 615-629.
- Scurtu, Ioan, *Istoria contemporană a României (1918-1997)*, București, Editura Fundației România de Măine, 2007.

- Snyder, Sarah B., „Continuity and change in US Human Rights policy”, în Quataert, Jean H., Wildenthal, Lora, (ed.), *The Routledge History of Human Rights*, London, Routledge, 2020, p. 316-333.
- Eadem, *Human Rights Activism and the End of the Cold War: a Transnational History of the Helsinki Network*, Cambridge, Cambridge University Press, 2011.
- Ströhm, Bernd Christoph, The ”Helsinki Final Act” and its influence on the decline of the Soviet Empire, Research Paper, Diplomatic Academy of Vienna, MAIS Programme, 2018/19.
- Toader, Iulian, *România în diplomația destinderii. Originile Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2020.
- Vlad, Constantin, *Diplomația secolului XX*, București, Fundația Europeană Titulescu, 2006.
- Zagorski, Andrei, „The Human Dimension of the CSCE, 1975-1990”, în Badalassi, Nicholas, Snyder, Sarah B., (ed.), *The CSCE and the End of the Cold War: Diplomacy, Societies and Human Rights, 1972-1990*, New York, Berghahn Books, 2018, p. 17-42.